

■ Mələhət BABAYEVA

17 dekabr 2016

WWW.KASPI.AZ

MÜNƏSİBƏT
22

Nobel mükafatlı yazıçı Orxan Pamukun ən çox oxunan əsərlərindən biri də "Məsumiyyət muzeyi" romanıdır. Məhəbbət mövzusunda yazılmış bu roman 2008-ci ildə işıq üzü görüb, (29 avqust 2008-ci il, İletişim Yayınları) yazıçı əsəri yazmağa 10 ildən çox vaxt sərf etmişdir. Orxan Pamuk "Məsumiyyət muzeyi" kitabını yazmaq ərəfəsindəyken muzeyşünaslıq və muzeyşünaslıq tarixi haqqında materiallarla yaxından tanış olmuş, Türkiyədə, Asiya və Avropada bir çox muzeyləri gəzmişdir. Əsərin tərcümə hüquqları isə kitab hələ nəşr olunmamışdan əvvəl satılmışdı. Əsərdə fərqli sosial zümrelərə mənsub gənclərin kədərli eşq hekayəsi ilə yanaşı, həm də 80-ci illər Türkiyəsinin ictimai-siyasi, iqtisadi vəziyyəti, incəsənətin - əsasən də film yaradıcılığının həmin dövrdə üzleşdiyi problemlər işıq

rol almasını istəyirlər. Onun yerinə daha sonralar Feridunun sevgilisi olacaq aktrisa Papatyanı seçirlər. Film uğur getirir, lakin Füsün ilə Feridunun evliliyi uzun çəkmir və Kamal da bu məsələdən məmnun olur.

Füsünün atasının vəfatından sonra Kamal ilə Füsün evlənmək qərarına gəlirlər. Füsün, Kamal və Füsünün anası Nəsbə xanım Parisə getmək üçün avtomobillə səyahətə çıxırlar. Babaeski şəhərində Ədirnə yoluna baxan bir otdə dincəlməyə qərar verirlər. Səh vaxtı Füsün maşın sürmək arzusunda olduğunu dilə gətirir və Kamal razı olur. Nəticədə Füsünün idarə etdiyi avtomobil qəzaya düşür, Füsün ölür, Kamal isə ağır yaralanır. Kamal sağaldıqdan sonra, illər uzunluğunu yığdığı əşyaları sərgiləməyi bir muzey açmağa qərar verir. Füsungilin Çukurcumadakı evini

etmişdir. Müəllif, "Məsumiyyət muzeyi"nin həm üslub, həm də təsvir etdiyi mövzu baxımından Marsel Prustun "İtirilmiş vaxt axtarışında" əsərini xatırladığını yazmışdır.

İngiltərədə nəşr olunan "Maliyyə vaxtı" (Financial Times) kitabı isə "Məsumiyyət muzeyi"ni Ceyms Coysun "Ullis", Tolstoyun "Anna Karenina" və Nabokovun "Lolita" əsərinə bənzədiyini qeyd etmişdir.

Maraqlı fakt odur ki, əsərin adı sevdiyi qıza aid hər əşyanı yığaraq muzey yaranan bir adamın eşq hekayəsindən yaranıb. Ancaq kitabın adındakı məsumluq sözünə romanda rast gəlmək mümkün deyil. Çünki kitabda eşq də daxil olmaqla günahsız olan heç bir şey yoxdur. Yeni burda saf, təmiz eşqdən söhbət getmir. Amma bütün bunlara baxmayaraq, kitabdakı eşq hekayəsi çox təsiredicidir. Bu elə bir

Orxan Pamuk Kamaldan fərqli olaraq Füsün obrazının daxili dünyasını açmağa səy göstərməmişdir. Yazıçı Füsünü sanki eşq predmeti kimi təsvir etmək istəmişdir. Füsün Kamalın Sibellə nişanından sonra, sanki qırıldıqdan sonra bir daha bərpə olmayan bülbur bir güldən kimidir. O, Kamalı əfv etsə də qəlbi qırılmış, inamı itmiş, əvvəlki coşqun sevgidən əsər belə qalmamışdır. Bəlkə də elə buna görə də artıq Kamalla evlənməyə heç bir maneə qalmadığı vaxtda o intihar edir.

Əsərdə Füsünün intihar etməsi və ya avtomobilin qəza nəticəsində ağaca çırpılması məsələsinin anlamını da yazıçı oxucuların öhdəsinə buraxmışdır. Amma əsərdən məlumdur ki, Füsün avtomobili qəsdən yüksək sürətlə sürərək ağaca çırpır. Uzun illərdən bəri Füsünün xəyalı ilə yaşayan Kamala isə bu ölüm o qədər təsir edir ki, bu eşq onun içinə işləyən

Eşqin əbədiyyəti

"Məsumiyyət muzeyi" romanı barədə...

üzü görmüşdür.

"Məsumiyyət muzeyi"ndəki hadisələr 1975-ci ildən başlayaraq dinamik şəkildə inkişaf edir və daha bir neçə onillikləri özündə ehtiva edir. Əsərdə Basmacı ailəsinin varisi, xaricdə təhsil almış 30 yaşlı Tekstil fabrikasının müdiri Kamal ilə onların uzaq qohumları, yoxsul Kəskin ailəsinin 18 yaşlı gözəl qızı, satıcı Füsün arasındakı qəmli sevgi hekayəsi təsvir edilmişdir. Kamal, kübar bir ailənin qızı, xaricdə təhsil almış Sibellə nişanlanmaq ərəfəsindədir. Sibelə çanta almaq üçün getdiyi dükanda illərdir görmədiyi Füsün ilə rastlaşır. Füsuna məftun olan Kamal, tez bir zamanda Füsün ilə görüşməyə nail olur. Unversitet imtahanlarına hazırlaşan Füsuna Kamal riyaziyyat fənnindən köməklik edir. Lakin bu görüşlər Kamalın Sibel ilə nişanlanmasından sonra bitir. Kamal əvvəllər olduğu kimi hər gün eyni saatda Füsünü Mərhəmət binasının mənzilində gözləyir; lakin Füsün bir daha görüşməyə gəlmir. Füsünü tapa bilməyən Kamalın bədbəxt günləri başlayır. Nəticədə o, nişanlısı Sibeldən də ayrılır və Füsün ilə görüşdüyü mənzildə onun (Füsünün) əşyaları ilə birlikdə zaman keçirir.

Kamalın başı bir müddət atasının vəfatı ilə bağlı təziyəyə qarışsa da o, daha sonra Füsünün yaşadığı evi tapır. Lakin öyrənir ki, Füsün Feridun adlı işsiz gənc bir rejissorla (öz adını qorumaq üçün) ailə qurmuşdur. Hadisələr inkişaf etdikcə biz Kamalın hər gün Füsünle qonaq getdiyini görürük. Sevdiyi qadını hər gün görmək məqsədilə o, Füsünün baş rolda oynayacağı, Feridunun çəkəcəyi bir filmi maliyyələşdirməyə qərar verir. Səbrlə Füsünü gözləmək Kamala daha bir şövq verir. Kamal Füsünü yenidən nə vaxtsa itirəcəyi qorxusuyla ona aid əşyaları gizlicə oğurlayır və toplamağa başlayır.

Kamal, Füsünün baş rolda oynayacağı film üçün "Limon Filmçilik" adlı şirkət qurur. Lakin nə Kamal, nə Feridun Füsünün filmde

muzei edən Kemal, muzeyin kataloqunu roman formasında yazılması üçün yazıçı Orxan Pamuka verir. Orxan Pamuk Kamalın da ölümü ilə nəticələnən romanı yazır və nəşr etdirir.

Orxan Pamuk öz əsərindən ilhamlanaraq 28 aprel 2012-ci ildə Çukurcumada "Masumiyyət muzeyi" adlı (binanın özü də tarixi abidə sayılır, çünki 1897-cü ildə tikilib) üç mərtəbəli muzey binasını da ziyarətçilərin üzünə açmışdır.

Tənqidçi Pakizə Barış "Məsumiyyət muzeyi" haqqında yazarkən romanda bəzən hissələrin çox geniş şəkildə, hadisələrin isə şişirdilmiş şəkildə göstərildiyini qeyd etmişdir. Belə ki, müəllif, Kamalın Füsuna olan sevgisini də süni sayır. Tənqidçi: "Məsumiyyət muzeyi"ndə dəli kimi aşiq olmaq var, ya dəli bir ehtiras halımı var?" - deyər məqaləsində suallar qoymuş və romanın sevgi romanından çox ehtiras romanı olduğunu qeyd etmişdir. P.Barışa görə Füsünün yalnız zahiri gözəlliyi oxuculara təqdim edildiyindən Kamalın Füsuna nə səbəbdən bu qədər sevdalandığını anlamaqda çətinlik yadadır. Bundan əlavə Pakizə Barış, real həyatda olmayan, düşünülmüş obrazın şərəfinə xatirə muzeyi yaradılması məsələsinə də müsbət baxmamış və: "oxucu niyə düşünülmüş bir qəhrəmanın sağdan-soldan yığılmış xəyal məhsulu əşyalarını gedib görmək istəsin ki?" - deyər etirazını bildirmişdir.

A.Ömər Türkeş isə varlı-kasıb məhəbbəti kimi ünsürləri özündə ehtiva edən bu romanda tipik Yeşilçam filmləri qəlibindən istifadə olduğunu yazırdı. O, Pamukun təsvir etdiyi məhəbbəti: "Cümhuriyyət Türkiyəsinin müasir mühafizəkar xarakterindən qaynaqlanan bir eşq olduğunu, yazıçının 592 səhifəlik romanının hər parçasını bir-birinə bağlayan qüsursuz quramaları ilə "melodramları" təqlid etdiyini" söyləyirdi. Türkeşə görə, Pamuk səthi bir üslub istifadə etmiş, beləliklə də dərin məzmunlu mövzuları yer gəldiyində adi, soyuqqanlı, duyğusuz bir dillə izah

eşqdır ki, oxucu illər sonra belə onu yadından çıxarmır və bir çox hadisələrdə də kitabı xatırlayır. Kitab "Həyatımın ən xoşbəxt anıymış, bilmirdim" sözləri ilə başlayır və biz burada öz həqiqi sevgisinin dəyərini vaxtında bilməyən Kamalın faciəli həyatı ilə tanış oluruq. Əsər Kamalın yoxsul Füsuna aşiq olması, ona dəli kimi bağlanmasıyla başlasa da, daha sonra biz, baş qəhrəmanı həyatın mənasını öz sevgilisinə qovuşmaq xəyalları ilə yaşamaqda tapdığını görürük. Amma Kamal bu qədər səy göstərməsinə baxmayaraq illərlə Füsundan müsbət cavab ala bilmir. Buna baxmayaraq, Kamal həyatındakı hər şeydən imtina etmiş və Füsuna yaxın olma istəyi onun tək məqsədinə çevrilmişdir. Romana fərqli bir hava qatan da məhz Kamalın Füsuna olan bu dəli eşqidir. Elə bu müvəffəqiyyətli sətir xətti də romanı zövqlə oxunacaq bir hala gətirmişdir. "Məsumiyyət muzeyi"ndəki bu eşq Əhməd Hamdi Tanpınarın "Hüzür" romanındakı Mümtaz ilə Nuran arasındakı sevgi macərasını bir növ xatırladır. "Hüzür" romanında da ehtiraslı bir eşq təsvir olunur. Mümtaz ilə Nuranın illərlə bir-birlərindən ayrı yaşamaq məcburiyyətində qalmaları və romanın kədərli sonluqla bitməsi onu "Məsumiyyət muzeyi"nə bənzədir.

"Məsumiyyət muzeyi"nin faciəli sonluqla bitməsi bizə həm də Cek Londonun "Martin İden" əsərini də xatırladır. Çünki burada da öz idealına tam qovuşmaq mərhələsində olan baş qəhrəman mənəvi böhran keçirir, öz məqsədinin puç bir amala yönəldiyini dərk edir. "Məsumiyyət muzeyi"ndə əsərin baş qəhrəmanı Kamaldır və o həyatda Füsuna qovuşmaq arzusu ilə yaşayır. Kamal nə işindən, nə zənginlikdən zövq almır, onu yaşadan, xoşbəxt edən yalnız Füsünün xəyallarıdır, ona olan eşqidir. Lakin əsərin digər əsas qəhrəmanı olan Füsün isə sanki öz məqsədinə çatarkən onun puç olduğunu düşünən, həyatın mənasını itirən Martin İdendir.

rək daha da böyüyür, nəticədə sevgilisinin toxunduğu hər bir əşya muzey eksponatına çevrilir.

Klassik Türk filmlərindəki məhəbbət hekayələrinə bənzəyən bu romanda yazıçının üslubu o qədər səmimi, həqiqidir ki, oxucu bu qədər böyük eşqdən o qədər heyran qalır ki, onun klassik eşq macəralarından nə qədər fərqli olduğunu anlayır. (Hətta kitabdakı bu eşq hekayətindən təsirlənən türk müğənnisi Nazan Öncel də əsərə itihafən "Canım mənim necəsən" adlı bir mahnı bəstələmişdir).

Roman əsasən Kamalın dünyagörüşü və müşahidələri əsasında qələmə alınmışdır. Yazıçı əsərdəki hadisələrin cərəyan etdiyi dövrü - o zamankı İstanbulu bizə o qədər həqiqi boyalarla təqdim edir ki, oxucu bu əsəri oxuduğu müddətdə özünü 1975-ci illərdəki İstanbulda tapır. Romanda Kamal ilə Füsünün eşqi ön planda verilsə də, həmin dövrdəki İstanbulun sosial-ictimai həyatı, mənəvi-əxlaqi dəyərləri, həyat tərzini haqqında məlumatlar da əhəmiyyətli yer tutur. Hətta biz romanın ortasında və sonunda Orhan Pamukun özünə də rast gəlirik. Xüsusilə romanın ortalarında nişan mərasimində Füsün ilə rəqs etməsi və ondan təsirlənməsi, özünün və ailəsinin həyatı haqqında bəzi məlumatlar verməsi də romanın diqqət çəkən təriflərindəndir.

"Məsumiyyət muzeyi" Kamalın "hər kəs bilsin, çox xoşbəxt bir həyat yaşadım" sözləri ilə bitir. Bu sözləri ilə Kamal tanışlarına və dostlarına bir ismarıq vermək istəyir. Çünki Füsünün eşqiylə və ölmüylə özünü illərlə qəmə-kədəre qərç edən Kamalı ətrafındakılar bədbəxt biri kimi görürdü. Kamal isə hamıya sübut edir ki, onu xoşbəxt edən yalnız Füsünün varlığı deyil, ona olan eşqidir. Eşq isə əbədidir və heç vaxt ölmür...